2012-050

Nota Oosteeklo Ertveldesteenweg

Programma van maatregelen

Bert ACKE, Maarten BRACKE, Paulien FONTEYN en Gwendy WYNS

3-4-2020

A & B archeologie

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Oosteeklo Ertveldesteenweg (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog. De archeologienota[1] bestond enkel uit een bureauonderzoek, in het programma van maatregelen was opgenomen dat landschappelijke boringen, en indien nodig verkennende en waarderende boringen, en een proefsleuvenonderzoek dienden uitgevoerd te worden in uitgesteld traject. In deze nota, opgemaakt onder supervisie van een erkend archeoloog, worden de resultaten van dit verder vooronderzoek beschreven.

In eerste instantie werden landschappelijke boringen uitgevoerd op het terrein. Dit onderzoek werd uitgevoerd op woensdag 25 maart 2020. In totaal werden 10 boringen geplaatst waarbij een A – C of A – (restant B) – C profiel werd vastgesteld. Er werden geen aanwijzingen aangetroffen voor een bewaarde steentijdsite. Er werd dan ook geen verder booronderzoek uitgevoerd. Het proefsleuvenonderzoek vond plaats op maandag 30 maart 2020. Het sleuvenplan zoals opgenomen in de bureaustudie voorzag in de aanleg van 7 parallelle westnoordwest-oostzuidoost georiënteerde sleuven op het weiland en één noordnoordoost-zuidzuidwest georiënteerde proefsleuf in het bebouwde gedeelte van het plangebied. Deze laatste proefsleuf kon vanwege de verstoringsgraad van deze zone niet worden aangelegd. Verder kon het vooropgestelde sleuvenplan gevolgd worden. Voor de uitgraving werd gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak van 1,80m breed. Er werden enkele kijkvensters aangelegd om de schijnbare afwezigheid van sporen te verifiëren. De grond werd gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Na de voltooiing van de registratie van de sleuven werden deze gedicht.

De zone van de geplande werken is ca. 8053m² groot. Hiervan werd 934,0m² (11,6%) onderzocht door middel van proefsleuven, en 237,3m² (2,9%) door middel van kijkvensters. De vooropgestelde dekkingsgraad van 12,5% zoals opgenomen in de Code van Goede Praktijk (te verdelen over 10% sleuven en 2,5% dwarssleuven/volgsleuven/kijkvensters) werd hiermee ruim behaald (14,5%). Er kon aldus een goede inschatting gemaakt worden van het archeologisch potentieel dat in dit geval positief bleek te zijn.

Het landschappelijk booronderzoek toonde aan dat er binnen de grenzen van het plangebied geen bodems aanwezig zijn die een verhoogde kans aantonen voor de in situ bewaring van prehistorische artefactensites. Er dient dan ook geen verder booronderzoek of archeologisch onderzoek gericht op steentijdsites te worden uitgevoerd.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden voornamelijk gracht- en greppelsegmenten aangesneden die in verband kunnen worden gebracht met het postmiddeleeuwse tot recente gebruik van het plangebied al akker- en weiland. Verschillende grachten en greppels kunnen dan ook herkend worden op de historische kaarten vanaf het laatste kwart van de 18de eeuw. Binnen het plangebied werden

[1] Acke et al. 2019.

echter ook twee houtskoolrijke sporen, waarvan één met sporen van *in situ* verbranding, aangetroffen die mogelijk als meiler of brandrestengraf geïnterpreteerd kunnen worden. Tijdens het vooronderzoek werden vooralsnog geen fragmenten verbrand bot geattesteerd, maar het is niet uit te sluiten dat deze wel aanwezig zijn in de vulling. Meilers zijn houtbranderskuilen die voorkomen in bosrijk gebied en in verband staan met de Romeinse of middeleeuwse productie van houtskool. Brandrestengraven, die het resultaat zijn van een crematie met brandstapel, komen echter voornamelijk voor in de late ijzertijd of Romeinse periode. Wegens het ontbreken van vondstmateriaal en de onzekerheid betreffende de functie van de sporen konden deze vooralsnog niet met zekerheid gedateerd worden.

In de omgeving van het plangebied zijn vooralsnog slechts weinig archeologische gegevens bekend. De gekende archeologische waarden zijn te plaatsen in de late middeleeuwen en nieuwe tijd. In de ruimere omgeving worden ook steentijdvindplaatsen aangegeven.

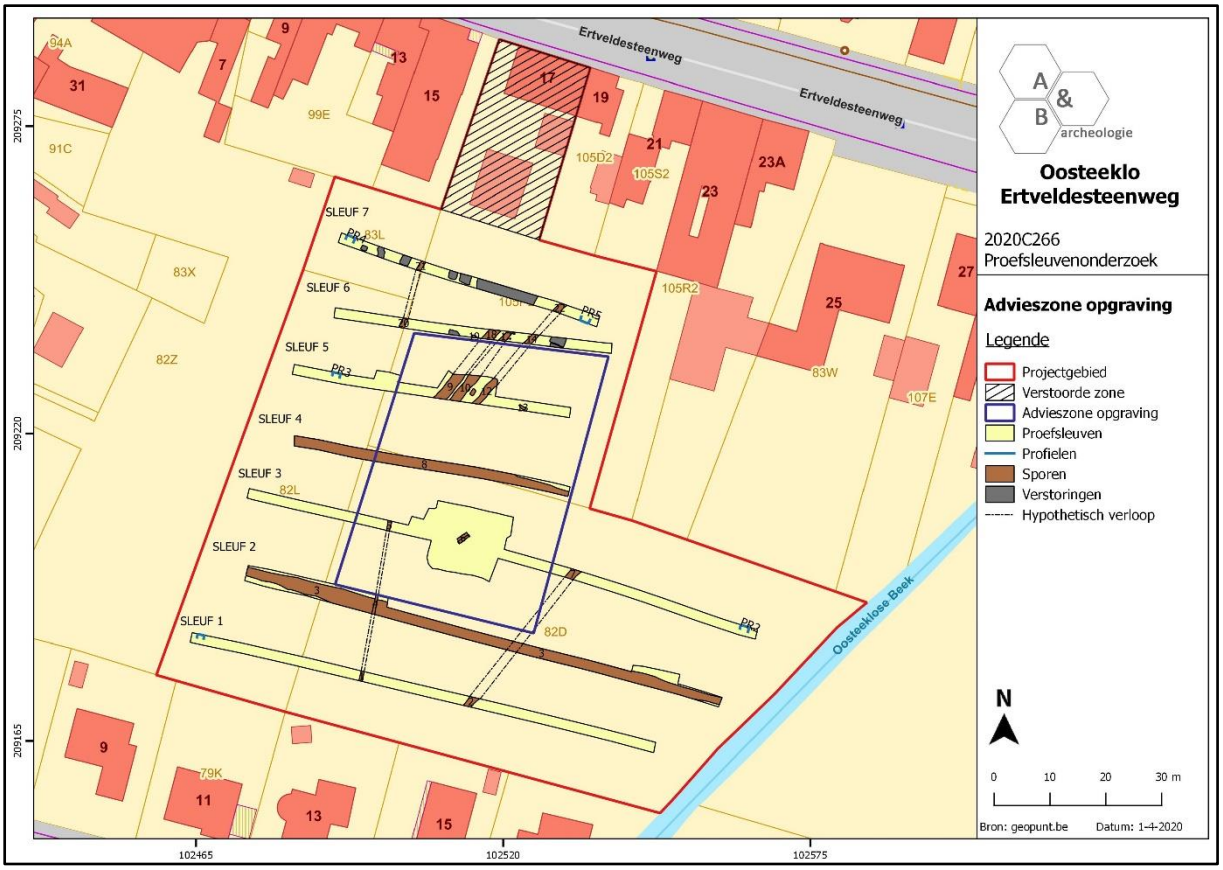
Het vooronderzoek bracht echter sporen aan het licht die mogelijk wijzen op activiteiten binnen de grenzen van het plangebied in de (late) ijzertijd, Romeinse periode of middeleeuwen. Dergelijke sporen zijn nog niet gekend in de omgeving en leveren dan ook een grote kenniswinst. Een vervolgonderzoek wordt dan ook geadviseerd over het centraal oostelijke deel van het plangebied (ca. 1750m²) om de sporen in een ruimer kader te bestuderen.

Het archeologisch ensemble wordt voorlopig bewaard bij Acke & Bracke bvba. Na afronding van de opgraving zal het ensemble, in overeenstemming met de Code van Goede Praktijk, definitief bewaard worden bij de initiatiefnemer.

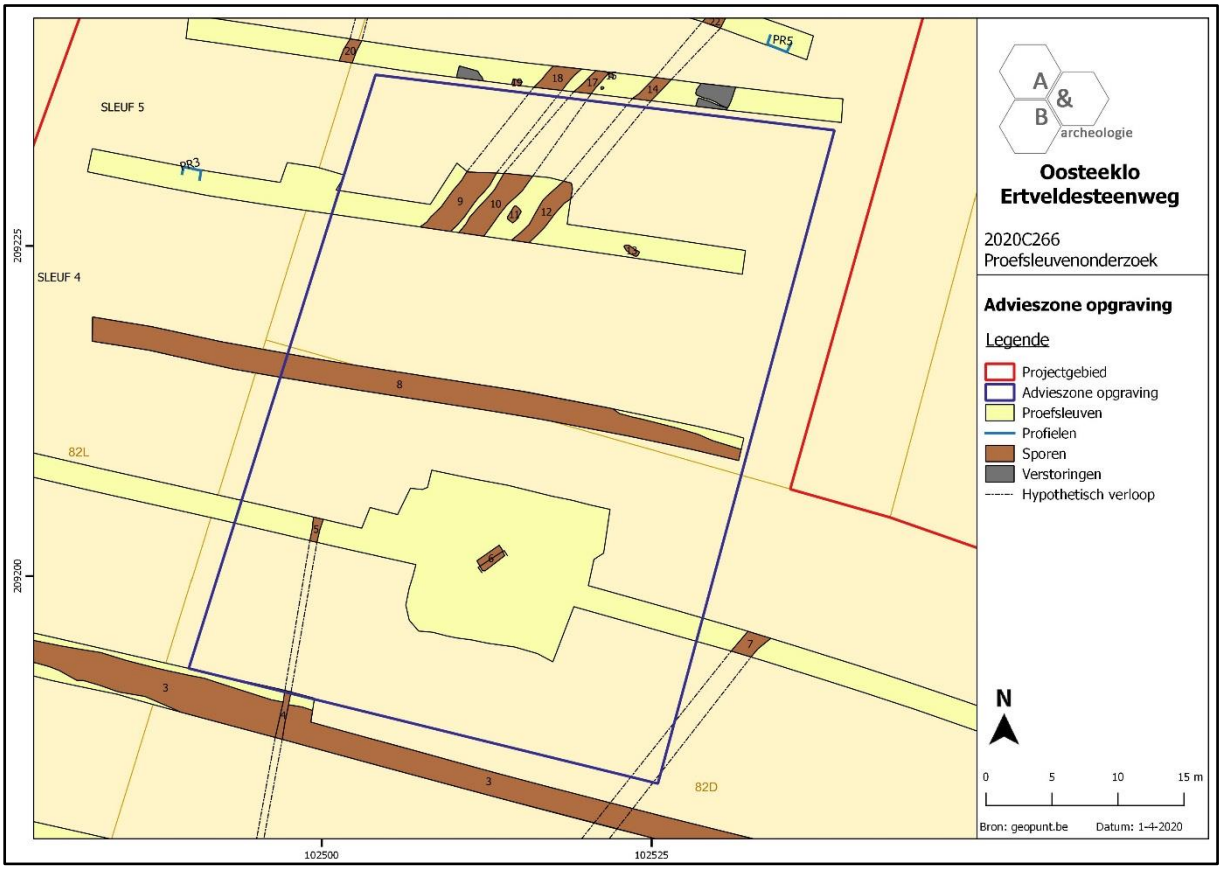
2. Afbakening van de opgravingszone

Gezien de aanwezigheid van twee houtskoolrijke sporen die geïnterpreteerd kunnen worden als meilers uit de Romeinse periode of middeleeuwen of als brandrestengraven uit de late ijzertijd of Romeinse periode, dient een vervolgonderzoek te worden uitgevoerd om de sporen over een ruimere oppervlakte te bestuderen. Het vervolgonderzoek heeft betrekking op het centrale oostelijke deel van het plangebied met oppervlakte van ca. 1750m².

Bij de advieszone dient rekening gehouden te worden met eventuele bufferzones langsheen de oostelijke rand van de opgravingszone, aansluitend bij de naburige percelen. Hierdoor kan de oppervlakte van de eigenlijke opgegraven zone iets lager liggen dan de geadviseerde oppervlakte.

Figuur 1 Algemeen sporenplan met aanduiding van de advieszone voor verdere opgraving, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

Figuur 2 Detailplan van de adviezone voor verder onderzoek (ca. 1750m²), geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

3. Onderzoeksvragen

Het doel van de archeologische opgraving bestaat in het karteren en onderzoeken van de archeologische sporen. Volgende niet-limitatieve onderzoeksvragen kunnen hierbij vooropgesteld worden:

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische sporen?
- Welke spoorcategorieën zijn aanwezig? En tot welke functie behoren deze (bewoning, artisanaal, funerair,…)? Welke structuren kunnen onderscheiden worden (gebouwen, grachten, waterputten, kuilen,…)?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere erven? Wat is de onderlinge samenhang/fasering? Hoe zijn de erven ingedeeld en afgebakend?
- Zijn er aanwijzingen voor artisanale activiteiten?
- Wat is de aard, functie en datering van de houtskoolrijke sporen (meiler, brandrestengraf, …)?
- Wat is de houtsamenstelling van de sporen en kan dit iets meer leren over de functie van de sporen en over het karakter van de omgeving van het plangebied?
- Kon verbrand bot waargenomen worden in de sporen? Zo ja, wat vertelt het fysisch antropologisch onderzoek hierover? Kan een demografisch model worden opgesteld?
- Is er sprake van bijgaven in de brandrestengraven?
- Werden de grenzen van het grafveld vastgesteld? Gaat het om geïsoleerde graven of om een cluster?
- Waaruit bestaat de materiële cultuur en kan dit iets leren over het gebruik van de site en de bewoner(s)? Tot welke groep, type, baksel, … behoort het aardewerk?
- Lenen vondsten zich tot een conservatie? Wat is hun meerwaarde?
- Kunnen bepaalde sporen verder natuurwetenschappelijk onderzocht worden? Wat is hun meerwaarde? Welke vormen van natuurwetenschappelijk onderzoek zijn van toepassing (^{14}C-datering, macrobotanisch onderzoek, pollenonderzoek, dendrochronologie, houtsoortbepaling, antracologie, petrografie, archeozoölogie, …)?
- Kan de site in een ruimer archeologisch kader geplaatst worden en hoe verhoudt ze zich tot de resultaten van eerder uitgevoerde onderzoeken in de omgeving van het plangebied?
- Kunnen eventuele patronen en/of sporen van lokale, regionale en transregionale economie worden onderscheiden?
- Zijn de grenzen van de archeologische site behaald binnen het plangebied of loopt de site door buiten het terrein?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en -technieken)

Gezien de geplande werken is een *in situ* behoud niet mogelijk. Er dient bijgevolg een opgraving uitgevoerd te worden over het centraal oostelijke deel van het plangebied, over een oppervlakte van ca. 1750m².

De advieszone voor opgraving heeft een oppervlakte van ca. 1750m². Het onderzoek kan uitgevoerd worden op één archeologisch vlakniveau in één of meerdere werkputten. De opgravingszone dient aangelegd te worden met een graafmachine met platte graafbak onder begeleiding van de veldwerkleider. Hierbij wordt de grond afzonderlijk gestockeerd om vermenging te voorkomen. Wel is het belangrijk dat er indien een gebouw of andere structuur aangesneden wordt, deze in één werkput in zijn totaliteit wordt blootgelegd en onderzocht. De grachten en greppels dienen zodanig onderzocht te worden dat een goed inzicht verkregen worden in de fasering ervan (coupes op knooppunten, aansluitingen, over-/doorsnijdingen, uiteindes, onderbrekingen,…). Naast grachten, greppels, kuilen en houtskoolrijke sporen (meilers of brandrestengraven) kunnen mogelijk ook nog paalkuilen, kuilen, (bij)gebouwen, waterhoudende structuren zoals waterkuilen en waterputten en andere sporen met funerair of artisanaal karakter verwacht worden.

Bij de advieszone dient ook rekening gehouden te worden met bufferzones langsheen de oostelijke randen van de opgravingszone, aansluitend bij de naburige percelen. Hierdoor kan de reële oppervlakte van de opgravingszone iets lager liggen dan de geadviseerde oppervlakte.

Het archeologisch onderzoek dient conform de Code van Goede Praktijk uitgevoerd te worden. Sporen dienen geregistreerd en onderzocht te worden. Indien sporen zich lenen tot natuurwetenschappelijk onderzoek kunnen stalen genomen worden. De staalname en conservatie gebeurt volgens de bepalingen zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De staalname en verdere selectie van stalen voor verder onderzoek gebeurt met het oog op het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Voorafgaand, tijdens en na het veldwerk overlegt de veldwerkleider met de betrokken natuurwetenschapper(s) en de conservator.

Indien een waterhoudende structuur (diepe gracht, waterput, …) aangetroffen wordt, dient men te werken met bronbemaling om de structuur in goede en veilige omstandigheden te onderzoeken. Een voorafgaande controleboring kan meer duiding brengen in de diepte van de structuur, alsook de diepte van de grondwatertafel en de nood voor bronbemaling.

5. Criteria niet uitvoeren onderzoekshandelingen

Er zijn geen criteria. Het archeologisch onderzoek dient uitgevoerd te worden.

6. Schatting tijdsduur (indicatief)

Het archeologisch veldonderzoek neemt voor een opgravingsploeg van 4 mensen ca. 5 werkdagen tijd in beslag, waarbij het opgravingsvlak in één of meerdere werkputten wordt aangelegd en onderzocht. Na afronding van het onderzoek kan de zone terug aangevuld worden. De verwerking en rapportering neemt ca. 20 dagen in beslag. Deze tijd is nodig voor de opmaak van het rapport, opstellen van grondplannen, wassen van vondstmateriaal, opmaak van lijsten, …

Indien meerdere waterputten of andere waterhoudende structuren aangetroffen worden kan de termijn van het veldwerk verruimen.

7. Kostenraming op basis van de geraamde tijdsduur (excl. BTW, indicatief)

- Veldwerk archeologische opgraving incl. kraanwerk (aanleg en dichten) en opmetingen, en excl. bemaling: 10 750 euro
- Verwerking, assessment, rapportage: 7 500 euro
- Natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie: stelpost van 4 500 euro
- Onderzoek van omvangrijke sporen die dieper gaan dan de grondwatertafel (bijvoorbeeld waterputten): bronbemaling, onderzoek, kraanwerk, staalname, verwerking, … dient 2500 tot 3000 euro per structuur te worden voorzien

8. Gewenste competenties

- Het team moet bestaan uit minstens 4 personen, waarvan minstens 2 archeologen

- De veldwerkleider heeft minstens 240 werkdagen ervaring met onderzoek op landelijke sites, in het bijzonder op meerperiodensites uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen. In het bijzonder ook op sites met brandrestengraven of meilers.

9. Bewaring archeologisch ensemble

Gedurende het onderzoek worden de vondsten als geheel bewaard in een veilige, droge en klimaatsgeschikte omgeving. Na afronding van het onderzoek wordt het archeologisch ensemble overgedragen aan de eigenaar. Het archeologisch ensemble van het vooronderzoek dient mee opgenomen te worden bij het opgravingsarchief van de opgraving als één geheel.